

Spis treści

Tom I. Zagadnienia ogólne	9
Przedmowa do pierwszego wydania	11
Przedmowa do drugiego i trzeciego wydania	13
Rozdział pierwszy. Przedmiot ekonomii politycznej. Pojęcia wstępne	15
Potrzeby człowieka i środki ich zaspokojenia (15). Produkcja, praca (16). Środki produkcji i środki spożycia (17). Społeczny charakter produkcji i podziału (18). Praca produkcyjna i nieprodukcyjna (usługi) (19). Ekono- mia polityczna — nauka o społecznych prawach gospodarowania (20). Sto- sunki ekonomiczne (20). Stosunki produkcji i społeczne siły wytwórcze (22). Stosunki dystrybucji a stosunki produkcji (23).	
Dodatek. Uwaga o historii nazwy „ekonomia polityczna” i nazw po- krewnych	25
Rozdział drugi. Sposób produkcji i formacje społeczne. Materiali- styczne pojmowanie dziejów	27
Zależność stosunków produkcji od społecznych sił wytwórczych (27). Własność środków produkcji — podstawą stosunków produkcji (28). Spo- soby produkcji (29). Antagonistyczne i nieantagonistyczne sposoby pro- dukcji (31). Prawo koniecznej zgodności stosunków produkcji z charakte- rem sił wytwórczych (32). Świadomość społeczna (33). Pojęcie formacji społecznej. Baza i nadbudowa (35). Prawo koniecznej zgodności nadbu- dowy z bazą ekonomiczną (38). Konserwatywny charakter stosunków społecznych i świadomości społecznej (41). Prawo postępującego rozwoju sił wytwórczych (42). Proces rozwoju i zmiany formacji społecznej (44). Dialektyczne procesy w rozwoju społecznym (46). Rozwój społeczny w for- macjach antagonistycznych: walka klas i rewolucje socjalne (47). Klasy a warstwy społeczne (49). Materializm historyczny (50).	
Dodatek. Uwaga o niektórych sformułowaniach i o nazwie materiali- stycznego pojmowania dziejów	51
Rozdział trzeci. Prawa ekonomiczne	54
[Pojęcie ogólne] (54). Prawa przyczynowe, prawa współlistnienia i prawa funkcjonalne (54). Obiektywny charakter praw ekonomicznych (55). Prawa ekonomiczne a prawa ekonomii politycznej (55). [Stochastyczny (staty- styczny) charakter praw ekonomicznych] (57). Prawa ekonomiczne są niezależne od świadomości i woli ludzi (58). Techniczno-bilansowe prawa produkcji (61). Prawa postępowania ludzi i prawa splotu działań ludz- kich (62). Historyczny zasięg praw ekonomicznych (65). Zasięg techniczno- -bilansowych praw produkcji (65). Specyficzne prawa formacji społecz- nej (67). Prawa ekonomiczne wspólne różnym formacjom społecznym (68). Prawa wynikające z oddziaływania nadbudowy (69). Sposób działania formacji społecznej (70). Podstawowe prawo ekonomiczne formacji spo- łecznej (71). Prawa ekonomiczne na tle socjologicznych procesów dialek- tycznych (73). „Ekonomiczne prawo ruchu” formacji społecznej (74). Ży- wiolowość działania praw ekonomicznych (75). Fetyszycacja praw eko- nomicznych (76). Socjalizm przewycięża żywiołowość działania praw ekonomicznych (78). Prawa ekonomiczne w socjalizmie (79). Obiektyw-	

ność a żywiołowość działania praw ekonomicznych (80). Dialektyczne procesy w formacji socjalistycznej (82). Socjalistyczna formacja otwiera nową epokę w dziejach ludzkości (84). Praktyczne znaczenie poznania praw ekonomicznych (85).

Rozdział czwarty. Metoda ekonomii politycznej . . . . .

88

Ekonomia polityczna nauką teoretyczną (88). Nauki ekonomiczne, ich przedmiot i wzajemne powiązanie (88). Ekonomia szczegółowa, jej działy ekonomiki (89). Ekonomia polityczna a ekonomie poszczególnych formacji społecznych (89). Ekonomia polityczna formacji przedkapitalistycznych (91). Ekonomia polityczna socjalizmu (93). **Ogólna charakterystyka metody ekonomii politycznej** (94). **Rola abstrakcji w ekonomii politycznej** (96). Kategorie, prawa ekonomii politycznej i teorie ekonomiczne (97). **Modele teoretyczne** (99). Historyczna podstawa abstrakcji w ekonomii politycznej (101). **Abstrakcje ekonomii politycznej a konkretny charakter procesów gospodarczych** (104). Stopniowa konkretyzacja abstrakcji ekonomii politycznej (105). **Kapitał** Marksa jako przykład stopniowej konkretyzacji (108). Ekonometria jako narzędzie konkretyzacji praw ekonomii politycznej (109). Weryfikacja praw ekonomii politycznej i teorii ekonomicznych (110). Praktyczna identyfikacja kategorii ekonomicznych (111). Stopień zgodności praw i teorii ekonomii politycznej z rzeczywistym procesem gospodarczym (113). Weryfikacja statystyczna (113). Weryfikacja historyczna (115). Weryfikacja historyczna a weryfikacja statystyczna (117). Eksperyment jako narzędzie weryfikacji w ekonomii politycznej (118). Sposoby wnioskowania w ekonomii politycznej (120). Rola dedukcji w ekonomii politycznej (122). Aksjomatyzacja i formalizacja — rola matematyki w ekonomii politycznej (124). Przesłanki dedukcji są wynikiem indukcji (125). Wnioskowanie redukcyjne jako narzędzie weryfikacji (126). Polityka ekonomiczna jako praktyczne zastosowanie ekonomii politycznej (129).

Rozdział piąty. Zasada racjonalnego gospodarowania. Ekonomia a prakseologia . . . . .

132

Działalność gospodarcza i technika (132). Zwyczajowo-tradycyjny charakter działalności gospodarczej w warunkach gospodarki naturalnej (134). Wyodrębnienie działalności zarobkowej od gospodarstwa domowego w gospodarce towarowo-pieniężnej. Zmiana struktury celów działalności gospodarczej (137). Racjonalność — cechą działalności zarobkowej (139). Kwantyfikacja (wymierność i współmierność) celu i środków działalności zarobkowej. Kategoria zysku (142). Kalkulacja i buchalteria w przedsiębiorstwach kapitalistycznych (143). Maksymalizacja zysku ekonomiczną koniecznością przedsiębiorstwa kapitalistycznego (144). Zasada racjonalnego gospodarowania i jej dwa warianty: zasada największej wydajności i zasada oszczędności środków (147). Zasada racjonalnego gospodarowania produktem historycznym kapitalistycznego przedsiębiorstwa (149). Ograniczony prywatno-gospodarczy charakter i antagonistyczny sposób działania zasady racjonalnego gospodarowania w warunkach kapitalistycznego sposobu produkcji (151). Planowanie gospodarstwa społecznego — realizacją społeczno-gospodarczej racjonalności gospodarstwa (155). Hierarchiczna struktura celów jako cecha socjalistycznego planowania (156). Podstawowe problemy metodologii planowania gospodarstwa społecznego (158). Metoda bilansów społeczno-gospodarczych (159). Różne dziedziny zastosowania zasady gospodarności (162). **Prakseologia — nauka o racjo-**

nalnym działaniu (164). Gałęzie badań naukowych należące do prakseologii; analiza operacji i nauka o programowaniu. Cybernetyka — nauka pomocnicza prakseologii (165). Zasady programowania (168). Rachunek marginalny (170). Programowanie liniowe (171). Metodologiczne powiązania między ekonomią polityczną o prakseologią (173). Pewne prawa ekonomii politycznej są wnioskami dedukcyjnymi z prakseologicznych zasad postępowania (173). Poznawanie praw ekonomicznych drogą dedukcji zależnie od racjonalnego charakteru działalności gospodarczej (174). Potrzeba empirycznego ustalenia zakresu wiedzy metodologicznej stosowanej w praktyce (176). Ogólna ocena znaczenia prakseologii w procesie racjonalizacji działalności gospodarczej (177).

Dodatek. Matematyczne podstawy programowania 179

Rozdział szósty. Kierunek subiektywistyczny i historyczny w ekonomii politycznej 198

Kierunek marksistowski i inne kierunki ekonomii politycznej. Ich stosunek do dorobku ekonomii klasycznej (198). Kierunek subiektywistyczny. Jego powiązania z „ekonomią wulgarną” (200). Przedmiot ekonomii według kierunku subiektywistycznego: analiza stosunku człowieka do dóbr w oparciu o zasadę gospodarności (202). Pojęcie użyteczności według kierunku subiektywistycznego (204). Tendencja kierunku subiektywistycznego do przekształcenia ekonomii w dział prakseologii (206). Oderwanie ekonomii subiektywistycznej od zagadnienia stosunków społecznych (209). Poglądy kierunku subiektywistycznego na prawa ekonomiczne (210). Przekształcenie praw ekonomicznych w prakseologiczne zasady postępowania (211). Miejsce wymiany w ekonomii subiektywistycznej (212). Kierunek subiektywistyczny oznacza likwidację ekonomii politycznej (214). Ograniczony i historycznie uwarunkowany zasięg stosowania zasady gospodarności w działalności gospodarczej (216). Czy istnieje w gospodarstwie domowym dążenie do maksymalizacji użyteczności? (219). Czynniki przeciwdziałające racjonalizacji gospodarstwa domowego w warunkach kapitalizmu (225). Podsumowanie oceny kierunku subiektywistycznego (228). Kierunek historyczny (228). Rezygnacja z teoretycznego charakteru ekonomii politycznej (229). Poglądy Wernera Sombarta i Maxa Webera na istotę i powstanie kapitalizmu (231). Praca Maxa Webera w świetle materialistycznego pojmowania dziejów (234). Ahistoryczny charakter podstawy metodologicznej teorii Wernera Sombarta i Maxa Webera (236). Podsumowanie oceny kierunku historycznego (237).

Rozdział siódmy. Społeczne uwarunkowanie i społeczna rola naukowej wiedzy ekonomicznej 239

Dwa czynniki rozbieżności poglądów w nauce: dialektyka wewnętrzna procesu poznania i społeczne warunki rozwojowe nauki (239). Zainteresowanie, środki materialne oraz nieskrępowanie przez przesady — społeczną podstawą rozwoju nauki (241). Wąłka burżuazji i świeckiej inteligencji o rozwój nauk przyrodniczych (242). Czynniki hamujące nauki przyrodnicze w ostatniej fazie kapitalizmu (244). Powstanie i rozwój ekonomii politycznej związane z kapitalistycznym sposobem produkcji (245). Zmiana postawy burżuazji wobec ekonomii politycznej po ujawnieniu się przeciwieństwa klasowego między proletariatem a burżuazją (246). Postawa burżuazji wobec ekonomii politycznej we wczesnym okresie rozwoju kapitalizmu (248). Zmiana bazy społecznej ekonomii politycznej (250). Ekonomia polityczna staje się nauką proletariatu (251). Podział

ekonomii politycznej na marksistowską i burżuazyjną (252). Dorobek i rozwój kierunku marksistowskiego (252). Dążenie burżuazji do likwidacji ekonomii politycznej (253). Ekonomia wulgarna i kierunek subiektywistyczny: ich podłoże i rola społeczna (254). Kierunek historyczny wyrazem kompromisu burżuazji niemieckiej z elementami feudalnymi i z monarchią pruską (258). Potrzeba pewnej wiedzy ekonomicznej dla zarządzania gospodarką kapitalistyczną (259). Potrzeby praktyczne burżuazji w okresie kapitalizmu monopolistycznego (260). Rozwój i rola specjalnych nauk ekonomicznych i nauk pomocniczych. Ekonometria, buchalteria społeczna, analiza operacji, programowanie, cybernetyka (261). Wpływ wielkiego kryzysu i depresji na burżuazyjną myśl ekonomiczną (262). Teoria Keynesa i teorie cyklu koniunktury (263). Ekonomia wzrostu — historyczne warunki jej powstania (263). Drobnomieszczańska krytyka kapitalizmu (265). Krytyka kapitalizmu monopolistycznego przez ideologów drobnej i średniej burżuazji (266). Profesjonalizacja nauki ekonomii przez inteligencję (267). Drobnomieszczańska i narodo-burżuazyjna krytyka imperializmu (268). Teoria niedoskonałej konkurencji (268). Ekonomia dobrobytu (269). Niemożliwość pełnej likwidacji ekonomii politycznej przez burżuazję (270). Pełny rozwój nauki ekonomii politycznej możliwy tylko w związku z ruchem robotniczym (271). Warunki społeczne a prawdziwość poznania naukowego (273). Nauka a ideologia (274). Ideologie zachowawcze, postępowe i reakcyjne. Ideologie kompromisowe (274). Społeczna apercpepcja i widokrag myślowy klas i warstw społecznych (276). Ideologie mistyfikujące i ideologie ujawniające rzeczywistość — ich znaczenie dla poznania naukowego (277). Postępowe ideologie bodźcem rozwoju ekonomii politycznej (281). Klasowe uwarunkowanie rozwoju nauki ekonomii politycznej (282). Jedynie klasa robotnicza klasą zainteresowaną w pełnym poznaniu naukowym praw ekonomicznych (283). Walka ruchu robotniczego o oczyszczenie własnej ideologii z elementów mistyfikujących rzeczywistość (285). Związanie z naukowym socjalizmem — nieodzowną bazą dalszego rozwoju naukowej wiedzy ekonomicznej (288).

Tom II. Społeczny proces produkcji	291
Wstęp	293
Rozdział pierwszy. Społeczny proces produkcji i reprodukcji	295
Rozdział drugi. Relacje ilościowe w produkcji	338
Dodatek do rozdziału drugiego. Uwagi matematyczne	370
Rozdział trzeci. Odnowa środków produkcji	386
Dodatek do rozdziału trzeciego. Matematyczna analiza procesu odnowy	417
Rozdział czwarty. Warunki równowagi reprodukcji	433
Aneks. Konspekty całości dzieła i drugiego tomu	457
Wersja pierwsza konspektu całości dzieła	457
Wersja druga konspektu całości dzieła	459
Wersja pierwsza konspektu drugiego tomu dzieła	461
Wersja druga konspektu drugiego tomu dzieła	462
Posłowie	465
Indeks nazwisk	475
Indeks rzeczowy	479